

אדוני היושב-ראש,

חברי הכנסת,

בסיפוק, בגאווה, בשמחה, מניחה היום ממשלת ישראל על שולחן הכנסת את חוזה השלום בין מדינת ישראל לבין הממלכה ההאשמית הירדנית. מחר, בשעות הצהריים, יחתם חוזה השלום במעבר ערבה ליד אילת. מחר בצהריים יבוא הקץ לעשרות שנים של איבה, מלחמות ושפיכות-דמים. הגיעה עת שלום.

חברי הכנסת,

משך שנות דור חיינו אל מול הכוונות של רובי הצלפים ומול חרכי הירי הירדניים: אזרחים נורו למוות, חיילי צה"ל נפלו בפעולות תגמול וביטחון שוטף, במלחמות. משך שנים ארוכות חיינו בצלן של מלים אחרות: מוסטפא סמואלי, מסתננים, שער מנדלבאום, "הקו העירוני", מלון פאסט, השיירות הדו-שבועיות להר הצופים, האוניברסיטה, בתי פאג"י, אב-טור, "המשוגע התורן", ארכיאולוגים ירויים ברמת-רחל, מוות במבואות ביתר, בתוכנו עדיין רבים שנוצרים את זיכרונות לילות קיביה ונחאליו, חוסאן וקלקיליה, ערנדאל ודווימה. מיטב חיילינו שילמו בדמם. עמדנו בשתי מלחמות גדולות נגד הלגיון הערבי והצבא הירדני: במלחמת העצמאות ובמלחמת ששת-הימים. בשתיהן הגינונו על הבית. בשתיהן הבסנו אויב. דורות התחנכו כאן, בארץ המיוסרת הזו, על מעשים ומל'ם שמקורם במאבק הדמים נגד הירדנים: על שיירת נבי דניאל, הל"ה, על העיר העתיקה. על כיכר השוק הריקה, על האיש שאינו קורא בהר-הבית - ועל גבעת התחמושת, ואוגוסטה ויקטוריה, וארמון הנציב, ותל אל-פול, והגבעה הצרפתית, וגבעת המבחר, ו"ארץ המרדפים" שגבתה מס נורא, ומלחמת ההתשה, הפגזים בבית שאן, חדירות המחבלים בירדנה ובית-יוסף, וכל שם כזה הוא קרב-אש, וכל שם כזה הוא סיפור, וכל שם כזה הוא אגדה, והוא אנשים נועזים ונלהבים - אלה שאינם עמנו עוד משום שנתרו בשדות הקטל ואלה שהגיעו הלום - אל יום השלום. להם, לנופלים, לכם, מוקדש השלום הזה, מדינאים כתבו אותו, אתם לחמתם עליו.

חברי הכנסת.

המסע אל השלום בין ישראל לירדן החל, רשמית, בוועידת מדריד, לפני שלוש שנים, אך הדיאלוג בין הירדנים לבינינו לבש צורה ופשט צורה והוא כמעט לא חדל משני עברי הירדן כבר שבעים שנה, לחוקרים, להיסטוריונים, יהיה הרבה לספר בדורות הבאים על היחסים המורכבים בין עמאן לירושלים: יחסים של אהבה ושנאה, של מלחמה ושלום. הגיעה עת שלום עם ירדן. במדריד ובווינגטון, בערבה, בים-המלח משני עבריו, בבית גבריאיל לחוף הכנרת, בכנסת, באילת, בעקבה ובעמאן, עשינו בשנה האחרונה צעד אחר צעד לשלום. בהצהרת ווינגטון, שנחתמה במעמד נשיא ארצות-הברית בעשרים-וחמישה ביולי השנה, הודענו על סירם מצב המלחמה בין ישראל לירדן. הבאנו הצהרה זו בפניכם וזו אושרה, ברוב גדול, בכנסת ושיקפה את ההסכמה הלאומית, שמאמצי השלום עם ירדן זוכים לה, לשמחתנו. בימים שחלפו מאז הצהרת ווינגטון ניתנה תנופה למשא-ומאן, ובלילות שחלפו מאז נפגשו נציגי ישראל וירדן והשקיעו מאמצים בניסוח טיוטת חוזה שלום בין ישראל לירדן. בדברי אליכם בפתיחת מושב החורף של הכנסת אמרתי כי למיטב הערכתנו אפשר שחתימת חוזה השלום עם ירדן תתקיים לפני תום השנה האזרחית הנוכחית. עמדנו בדיבורנו. בסופו של משא-ומתן מאומץ, בעקבה ובעמאן, הגענו לשעה הגדולה: בשבוע שעבר נחתם חוזה השלום בראשי תיבות בעמאן. טיוטת החוזה אושרה על-ידי ממשלת ישראל ועל-ידי ממשלת ירדן. היום אנו מביאים אותה לאישור הכנסת.

זו שעה של רצון ושעה של תודה; אני מבקש להודות לעשרות אנשים במשרדי הממשלה השונים, אשר היטו שכם ועשו לילות כימים כדי להגיע לרגע המרגש הזה. עלי להודות, יותר מכול, לשניים: לאלי רובינשטיין ולאפרים הלוי. אין קץ לשבחים שהם ראויים להם.

אדוני היושב-ראש,

חברי הכנסת,

לפניכם חוזה השלום עם ירדן בעברית ובאנגלית, כאשר הנוסח האנגלי הוא המחייב. חוזה השלום עם ירדן כולל שלושים סעיפים, ולחוזה חמישה נספחים שדנים בענייני הגבול, התוויית הגבול וסימונו, בקורה/נהריים וצופר.

ועוד בחוזה: ענייני המים, שיתוף הפעולה המשטרתי, איכות הסביבה והסדרים זמניים למעברי גבול הדדיים. אני מבקש להביא לידיעתכם כי אנו מחזיקים במסמכים קצרים הקרויים "זיכרון דברים מוסכם", הנוגעים למספר פעילויות או לפרשנות סעיפים מסוימים. כן מצורפת מפה. בנספחי החוזה בפועל מופיעים תצלומי אוויר ותצלומי לוויין מפורטים.

חברי הכנסת,

מה יש בחוזה השלום עם ירדן?

בהצהרת וושינגטון הודענו על סיום מצב המלחמה בין ישראל וירדן. חוזה השלום שיחתם מחר מעלה את היחסים למדרגה המרבית: שלום מלא. ויש בו הכול. החל מיחסים דיפלומטיים מלאים, מינוי שגרירים, ועד טיפול באיכות הסביבה ובכלכלה, בכול מכול.

על מה נאבקנו? על תיחום הגבול הבינלאומי, על המים, על הביטחון, על אופי היחסים הביטחוניים, ובלשונו: נורמליזציה. הנורמליזציה היא אוטובוס "אגד" שייצא מהתחנה המרכזית בירושלים פעמיים, שלוש, ארבע פעמים ביום לעמאן, והנורמליזציה היא מטוסי חברת התעופה הירדנית שחוצים בשמי נתניה בדרך ללונדון.

הגבול הבינלאומי מותווה, על פי ההסכם, בזיקה לגבול המנדטורי שבין ארץ-ישראל לבין עבר הירדן. עלי לציין כאן, כי הגבול הוא הוגדר רק בהגדרות מילוליות בראשית ימי המנדט, ומעולם, למעט קילומטרים ספורים בקצהו הדרומי, לא סומן. היה עלינו לקבוע במשותף את מיקומו ואת דרכי סימונו. הוסכם, לאחר משא-ומתן, על קו-הגבול שהוא קרוב לקו שביתת הנשק המסומן על מפותינו מראשית ימי המדינה.

ואולם, הוסכם גם שעל שני הצדדים להתחשב במציאות שנוצרה לאורך השנים, וזאת עלי ידי תיקוני גבול קלים על בסיס הדדי. תיקונים אלה מאפשרים ליישובי הערבה להמשיך לעבד את הקרקעות ולהשתמש במים, ואלה גם אלה יישארו בריבונות ישראל. בתיקוני הגבול הקלים גם הובאו בחשבון שיקולי ביטחון והקירבה לכביש הערבה. במקרה אחד הושג הסדר מיוחד, והוא ביישוב צופר.

חברי הכנסת,

סוגיית העברתם של שטחים לירדן בתמורה לשטחים שמועברים לריבונות ישראל מהצד הירדני נבחנה, יחד עם ההיבטים המשפטיים האחרים של ההסכם, עם היועץ המשפטי לממשלה. ככל שיישום ההסכם יחייב חקיקה מסוימת, וכנראה כך יהיה, יוגשו כמובן הצעות החוק המתאימות לכנסת, כך שהחקיקה תוסדר תוך שלושת החודשים שהוקצו לכך בהסכם.

בחוזה השלום עם ירדן הוסדר כי אספקת המים ליישובי הערבה תובטח מן הצד הירדני בכמויות של היום ומעבר להן, במקביל להסדרים בדבר מים שיועברו לירדן בצפון. הבארות הקיימות, גם אלה שלא יהיו בריבונותנו, יהיו בתפעול טכני של חברה ישראלית. אשר ליישוב צופר, שאדמותיו המעובדות מצויות במרחק גדול יחסית מן הגבול הבינלאומי החדש, כך שלא ניתן היה לכלול בתיקוני הגבול הקלים, נקבע הסדר מיוחד. ההסדר ימשך עשרים-וחמש שנים, עם אפשרות להארכה בהסכמה. ההסדר יאפשר המשך העיבוד כמו שהיה עד כה.

ההסדר בצופר הסתמך על הסדר שהושג לפני כן במשא-ומתן, באשר לאי הקטן המצוי בסמוך לאשדות-יעקב, ושיסודו באדמה פרטית של חברת החשמל הארץ-ישראלית מימי פנחס רוטנברג. שטח זה - 830 דונם - נשאר בשטחנו מאז 1948, הגם שהוא בריבונות ירדנית. ההסדר המיוחד שהושג לגביו - ואגב, אין המדובר בחכירה, ביטוי שאינו חביב על הירדנים מטעמים שונים - מאפשר פעילות נמשכת וגם מפעלים משותפים עם ירדן.

יישובי הערבה וכן קיבוץ אשדות-יעקב, הנוגעים בעניין, הביעו באוזנינו סיפוק על ההסדרים.

חברי הכנסת,

באשר למים: ישראל הסכימה להעביר לירדן עד 50 מיליון מטרים מעוקבים לשנה להקמת סכרים על הירדן והירמוך כאשר ימצא מימון לכך. אלה יאפשרו לירדן כמות דומה נוספת.

אדוני היושב-ראש,

חברי הכנסת,

בעניין הביטחון, הכוונה העיקרית היא למנוע שאחת משתי המדינות, וכמובן לענייננו הדגש הוא על ירדן, תצטרף לקואליציות עוינות. אנו מאמינים כי החוזה נותן תשובה ראויה לכך. הירדנים

התחייבו למלחמה בטרור, בשליחיו ובתשתיתו ולשיתוף פעולה במניעת הסתננויות. שכנינו הירדנים העלו גם את נושא הפליטים. המשא-ומתן לא היה קל. סעיף 8 לחוזה עוסק בכך. הוא מזכיר שבעיות אנושיות נגרמו עקב הסכסוך לשני הצדדים, ולא רק לצד אחד. בחוזה מדובר על מנגנונים לטיפול בבעיות הפליטים והעקורים. מובן, וזו היתה הנחת היסוד של כל הצדדים, כי בעיות אלה לא יוכלו להיפתר על בסיס דו-צדדי בלבד. עניין המקומות הקדושים לאסלאם בירושלים אוזכר בדיוק על-פי לשונה של הצהרת וושינגטון, בלא תוספת או גריעה. אין בחוזה התייחסות אחרת לירושלים.

מרביתם של שאר סעיפי החוזה עוסקת בנושאים הביטורליים, מה שקרוי "נורמליזציה". נקבעה מערכת של משאים-ומתנים, החל מתרבות ומדע, עבור למאבק בפשע ובסמים, תחבורה ודרכים, תעופה אזרחית, דואר ותקשורת, תיירות, איכות הסביבה, אנרגיה, פיתוח עמק בקע הירדן, בריאות וחקלאות, וכלה בנושאי עקבה ואילת. ועדה משותפת תקיים מעקב אחר המשא-ומתן על ההסכמים בתחום הכלכלי. מדובר, כמובן, על ביטול חרמות ועל הסכמי סחר, לרבות אזור סחר חופשי.

חברי הכנסת,

רצינו מאוד שהשלום יורגש בפועל על-ידי אזרחי ישראל. לכן סוכם, כי עוד לפני כינון היחסים הדיפלומטיים, ולפני הסכם התיירות שיושלם תוך שלושה חודשים, תחל תיירות ויחלו ביקורים הדדיים בצורה מבוקרת, מיד עם החלפת מסמכי האשרור. זאת ועוד, בזיכרון הדברים קיימת התחייבות הדדית להתייעצות בכל הנוגע לנושאים כלכליים מוניטריים בשטחי יהודה ושומרון, כדי למנוע ככל האפשר נזקים לשני הצדדים.

אדוני היושב-ראש,

חברי הכנסת,

חוזה השלום המוגש לאישור הכנסת היום הוא מסמך מאוזן, שכל צד יכול לראותו כעונה על דרישותיו העיקריות, וכך גם ראוי. כי רק שלום ששני הצדדים מרוצים מיסודותיו הוא שלום בר-קיימא. בשלום הזה אין מפסידים. בשלום הזה כולנו מנצחים. זהו חוזה השלום השני של עם ישראל. מאז חוזה השלום עם מצרים, שנחתם על-ידי ראש-הממשלה המנוח מנחם בגין, לא נעשה צעד כה חשוב לביסוס מעמדו של העם היהודי הארץ ישראל, היא מולדתו ההיסטורית. הסכם השלום משמעותו לא רק הסכם מדיני, אלא שינוי בסיסי ומהותי בעצם קיומנו כאן - לא עוד עם לבדך ישכון.

זהו שינוי עמוק ויסודי, שינוי שישפיע של כל אורחות חיינו: מהמשאית שתצא מחיפה ועליה מטען לרבת-עמון, ועד למטוס שימריא משדה דב וינחת לאחר שלושים דקות ליד ארמון המלוכה ההאשמית. אנשי עסקים שיטוסו בבוקר לסגור עסקה ויחזרו בערב לירושלים, ומשפחות שייצאו לטיול עם ילדיהן בפטרה, שלוש שעות נסיעה מתל-אביב. השינוי הזה ישפיע על חיי כל אחד ואחת מאיתנו בחיי היום-יום.

ומלה על סוריה: אנו רוצים להאמין כי חוזה השלום עם ירדן יקדם את החוזה עם סוריה. אין לנו עדיין הסכם עם סוריה. יש הידברויות, הסכם אין.

ההסכם עם ממלכת ירדן, שבא לאחר ההסכם עם מצרים, מוכיח שיש טעם לסבלנות, יש אמת בגישה הרצינית.

כמה מלים על הטרור: הטרור הקשה שהיכה בנו תמיד מכה בנו גם עתה. יש ששואלים: מה טעם בשלום, אם הטרור עדיין קיים? ואני אומר לכם: לא אוכל להבטיח שלא יהיה עוד טרור. אוכל רק להבטיח שאנו ננצח. השלום הוא הדרך היחידה אשר תבודד את הטרור, השלום יוכיח לעמי הסביבה כי יש אלטרנטיבה.

אדוני היושב-ראש,

חברי הכנסת,

אזרחי מדינת ישראל,

בשבוע שעבר עמדנו בשעת לילה במרפסת ארמון המלך בעמאן, ומנגד בהקו אורות ירושלים, כל-כך קרובה. רק כמה עשרות קילומטרים - אך ארבעים-ושש שנים של איבה - הפרידו בין עמאן וירושלים. חברי הכנסת, מעתה, הדרך פתוחה. ממשלת ישראל מגישה היום לעם ישראל את חוזה השלום עם הממלכה ההאשמית הירדנית.

בירושלים ובעמאן, באילת ובעקבה, באירביד ובטבריה, נפתח מחר דף חדש בהיסטוריה של
מדינת ישראל - וזו נפלאה בעינינו.
אשרי העם שככה לו.
אסיים בדברי הנביא ישעיהו, "מה נאוו על ההרים רגלי מבשר, משמיע שלום מבשר טוב, משמיע
ישועה".

חברי הכנסת,
בשעה טובה ומוצלחת.
מזל טוב.